

Sygn. akt II Ca 778/14

POSTANOWIENIE

Dnia 29 grudnia 2014 roku

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSO Arkadiusz Lisiecki
Sędziowie:	SSO Dariusz Mizera (spr.) SSO Grzegorz Ślęzak
Protokolant:	st. sekr. sąd. Beata Gosławska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 29 grudnia 2014 roku

sprawy z wniosku C. K.

z udziałem M. K. i H. O.

o podział majątku wspólnego

na skutek apelacji wnioskodawczyni

od postanowienia wstępnego Sądu Rejonowego w Bełchatowie

z dnia 30 maja 2014 roku, sygn. akt I Ns 428/11

postanawia: zmienić zaskarżone postanowienie w ten sposób, że ustalić iż w skład majątku wspólnego C. K. i M. K. wchodzi wierzytelności z tytułu zbycia opisanych w nim nieruchomości, a w pozostałej części apelację oddalić.

Na oryginale właściwe podpisy

Sygn. akt II Ca 778/14

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 30 maja 2014 roku Sąd Rejonowy w Bełchatowie po rozpoznaniu sprawy z wniosku C. K. z udziałem M. K. i H. O. o podział majątku dorobkowego i zniesienie współwłasności postanowił ustalić, że nieruchomość położona w miejscowości B. obręb nr (...), gmina D., oznaczona w ewidencji gruntów jako:

- działki nr (...) o pow. 0,1420 ha, dla której w Sądzie Rejonowym w Bełchatowie urządzona jest księga wieczysta KW Nr (...),

- działki nr (...) o łącznej powierzchni 0,69 ha, dla której w Sądzie Rejonowym w Bełchatowie urządzona jest księga wieczysta KW Nr (...) nie wchodziła w skład majątku wspólnego C. K. i M. K..

Podstawę powyższego rozstrzygnięcia stanowiły przytoczone poniżej ustalenia i rozważania Sądu Rejonowego.

W dniu 5 grudnia 1972 roku wnioskodawczyni C. K. i uczestnik M. K. zawarli związek małżeński. Ich stosunki majątkowe małżeńskie podlegały ustawowej wspólności. Małżeństwo to zostało rozwiązane przez rozwód wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Łodzi z dnia 26 października 1998 roku w sprawie I C 540/98. Wyrok ten uprawomocnił się dnia 17 listopada 1998 roku.

W chwili zawarcia związku małżeńskiego C. K. mieszkała w Ł. gdzie pracowała. M. K. mieszkał w tym czasie w B. gdzie w tygodniu pracował w swoim gospodarstwie zaś na soboty i niedziele jeździł do Ł..

Ojciec M. M. (1) K. w połowie lat 80-tych przed swoją śmiercią w 1987 r. nieformalnie podzielił między dzieci swój majątek. Jego córka H. otrzymała praktycznie całe gospodarstwo rolne, gdyż w nim zamieszkiwała, córka M. zrzekała się swego udziału na rzecz M., który otrzymał od ojca kilka działek gruntu oraz środki pieniężne, za które miał zakupić dla siebie inne działki.

W dniu 9 czerwca 1989 r. M. K. za pieniądze uzyskane od ojca zakupił od Skarbu Państwa działki nr (...) położone w B. o łącznej powierzchni 0,83 ha.

Stan faktyczny w sprawie w zakresie istotnym dla rozstrzygnięcia postanowieniem wstępnym Sąd ustalił na podstawie dowodów z dokumentów w postaci aktu notarialnego z dnia 9 czerwca 1989 r. oraz przede wszystkim zeznań świadka G. G. (1) a nadto częściowo zeznań świadków P. K., M. P. i E. F. oraz uczestnika M. K..

Zeznania świadka G. G. (1) są logiczne i konsekwentne i jako takie mogły stanowić dla Sądu podstawę do dokonywania ustaleń faktycznych. Świadek był jedyną poza uczestnikiem osobą, która była obecna przy czynności dokonywania przez ojca uczestnika podziału majątku i de facto posiada najpełniejszą wiedzę na ten temat. Po części zeznania tegoż świadka znajdują też potwierdzenie w zeznaniach świadków P. K., M. P. i E. F. choć mieli oni jedynie szczątkową wiedzę na temat sposobu podziału majątku przez ojca uczestnika. Zeznań świadka G. G. (1) nie mogą też podważyć zeznania wnioskodawczyni C. K., które cechują się brakiem konsekwencji, są wewnętrznie sprzeczne i nielogiczne.

Sąd Rejonowy zważył, iż stosownie do art. 567 § 3 k.p.c. w zw. z art. 684 k.p.c. w sprawie o podział majątku wspólnego Sąd powinien przede wszystkim ustalić skład tegoż majątku oraz jego wartość, przy czym ustala się skład majątku z chwili ustania małżeńskiej wspólności ustawowej natomiast wartość według cen z chwili dokonywania podziału.

W niniejszej sprawie wspólność ustawowa między stronami ustala z dniem 17 listopada 1998 r. na skutek wyroku Sądu Wojewódzkiego w Łodzi z dnia 26 października 1998 roku w sprawie I C 540/98 orzekającego rozwód między stronami. Ta data jest zatem podstawa do dokonywania ustalenia składników majątku wspólnego.

Dokonując ustaleń w tej mierze Sąd miał na uwadze treść art. 31 i 33 krio

Z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa obejmująca przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (art. 31 § 1 krio). Przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością ustawową należą do majątku osobistego każdego z małżonków.

W art. 33 krio określono co należy do majątku osobistego każdego z małżonków. Zatem zasadą jest, że do majątku wspólnego należy wszystko co zostało nabyte w czasie trwania małżeństwa z wyjątkiem przypadków wyraźnie określonych w ustawie. Zgodnie z art. 33 pkt 2 krio do majątku osobistego każdego z małżonków należą przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił.

Przewidziana w art. 33 pkt 10 krio surogacja polega - ogólnie mówić - na zaliczeniu do majątku osobistego każdego z małżonków przedmiotów majątkowych nabytych w czasie trwania wspólności ustawowej w zamian za inne przedmioty majątkowe stanowiące majątek osobisty tego z małżonków. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12 maja 2000 r. (V KKN 50/00, LEX nr 52579), przesłankami surogacji są dwa wymagania: po pierwsze, aby to samo zdarzenie spowodowało z jednej strony wyjście określonego przedmiotu z majątku osobistego, a zarazem powodowało nabycie

innego przedmiotu majątkowego, a po drugie ten nowy przedmiot musi być nabyty w sensie ekonomicznym kosztem majątku osobistego. Dopuszczalna jest przy tym zarówno surogacja bezpośrednia - przedmiot nowy w zamian za przedmiot podlegający surogacji - jak i pośrednia - przedmiot nowy nabyty za środki uzyskane w zamian z przedmiot podlegający surogacji.

Podkreślić należy, że nabycie rzeczy do majątku osobistego małżonka musi wynikać z oświadczenia tego małżonka oraz z całokształtu okoliczności istotnych prawnie z punktu widzenia przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 1985 r., III CRN 119/85, OSP 1986/9/185).

Skutek surogacji następuje z mocy samego prawa. Nabycie w drodze surogacji nie wymaga zatem ujawnienia w treści czynności prawnej. Do jego osiągnięcia nie jest w szczególności potrzebne oświadczenie woli małżonków. Działanie surogacji może być jednak zmodyfikowane wolą małżonka, na którego rzecz surogacja ma nastąpić. Małżonek ten może mianowicie postanowić, że nabyty przedmiot wejdzie w skład majątku wspólnego. Wola uchylenia surogacji musi być wyrażona w tej samej czynności prawnej, przez którą nastąpiło nabycie danego przedmiotu majątkowego.

W niniejszej sprawie taka sytuacja nie miała miejsca. Uczestnik w toku czynności prawnej dotyczącej nabycia przedmiotowych działek oświadczył przed notariuszem, iż nabycia dokonuje za środki pochodzące z jego majątku osobistego.

Całokształt okoliczności nie pozostawia w ocenie sądu wątpliwości, iż przedmiotowe nieruchomości położone w B. zostały nabyte z majątku osobistego uczestnika M. K. w postaci środków finansowych uzyskanych od jego ojca w wyniku nieformalnego podziału majątku. Pochodzenie środków pieniężnych, za które zostały nabyte działki w B. wskazuje, iż nieruchomości te stanowiły majątek osobisty uczestnika.

Apelację od powyższego orzeczenia za pośrednictwem swojego pełnomocnika wywiodła wnioskodawczyni zaskarżając postanowienie w całości.

Zaskarżonemu orzeczeniu zarzuciła :

- 1) naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną ocenę zebranego w sprawie materiału dowodowego, w szczególności zeznań uczestników i świadków w zakresie pochodzenia środków na zakup w/w nieruchomości,
- 2) błąd w ustaleniach faktycznych i przyjęcie wbrew zebranemu w sprawie materiałowi dowodowemu, że ojciec uczestnika M. K. darował mu środki pieniężne na zakup ziemi oraz że to właśnie za pieniądze pochodzące od ojca uczestnik nabył działki o nr (...) w B., co w konsekwencji doprowadziło do:
- 3) naruszenia przepisów prawa materialnego, tj. art. 31 § 1 k.r.o..

Powołując się na powyższe zarzuty skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia wstępnego poprzez ustalenie, że w skład majątku wspólnego C. K. i M. K. na dzień ustania wspólności ustawowej wchodziły między innymi działki o nr (...) położone w B., gminie D., ewentualnie działka (...) oraz środki pieniężne pochodzące ze sprzedaży działek o nr (...).

Sąd Okręgowy dodatkowo ustalił :

Na mocy aktu notarialnego z (...). rep. A (...)sporządzonego w Kancelarii Notarialnej notariusza W. G. uczestnik sprzedał działkę o nr (...) na rzecz M. M. (3). W tej samej Kancelarii Notarialnej (...) aktem notarialnym rep. A nr (...) uczestnik sprzedał działkę nr (...) J. W..

Z kolei w dniu (...) aktem notarialnym rep. A (...) sporządzonym w Kancelarii Notarialnej notariusza W. G. uczestnik darował swojemu synowi P. K. działkę o nr (...).

Dowód: - akty notarialne k.71,81-82

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja w znacznej części jest zasadna.

Na wstępie należy przypomnieć, iż postępowanie apelacyjne zostało tak ukształtowane, iż Sąd II instancji jest sądem merytorycznym, a nie tylko kontrolnym. Skoro zatem istotą postępowania apelacyjnego jest merytoryczne sądzenie sprawy to sąd II instancji ma nie tylko uprawnienie ale wręcz obowiązek rozważenia na nowo całego zebranego materiału dowodowego oraz dokonania jego własnej, samodzielnej i swobodnej oceny w tym oceny dowodów zgromadzonych w postępowaniu przed obu sądami. (por. postanowienie SN z 8 kwietnia 2011r. II CSK 474/10). Przy czym należy mieć na względzie, iż Sąd II instancji orzekając w granicach zaskarżenia jest związany zarzutami naruszenia prawa procesowego natomiast z urzędu bierze pod uwagę naruszenia prawa materialnego i może dokonać odmiennych ustaleń lub uzupełnić ustalenia faktyczne dysponując także materiałem dowodowym zgromadzonym przez Sąd I instancji.

Z uwagi na brak ustaleń Sądu co do losu działek którymi w chwili obecnej uczestnik już nie dysponuje należało na podstawie aktów notarialnych zawartych w aktach sprawy dokonać odpowiednich ustaleń w zakresie niezbędnym dla rozstrzygnięcia.

Zgodnie z art. 618 § 1 k.p.c. stosowanym odpowiednio do spraw o podział majątku wspólnego w postępowaniu tym Sąd może także rozstrzygać spory o prawo własności. Sąd rozstrzyga tego rodzaju spory wydając w tym przedmiocie postanowienie wstępne.

Przedmiotem sporu w niniejszej sprawie była w istocie przynależność do majątku wspólnego trzech działek położonych w B. o nr (...), które w czasie trwania małżeństwa nabył uczestnik. Sąd Rejonowy dokonując swoich ustaleń wskazał, iż nieruchomości opisane w postanowieniu wchodziły w skład majątku odrębnego uczestnika albowiem w ocenie Sądu zostały one nabyte za pieniądze otrzymane w drodze darowizny od ojca uczestnika. Skoro tak to stosując zasadę surogacji nabyte za te środki nieruchomości nie mogą przynależeć do majątku wspólnego.

Apelacja wnioskodawczyni zwalcza to ustalenie i w zasadzie koncentruje się na zarzucie naruszenia prawa procesowego to jest art. 233§1 k.p.c. poprzez dowolną ocenę dowodów. Skarżąca zarzuca, iż Sąd Rejonowy w sposób zupełnie dowolny ustalił, iż ojciec uczestnika M. K. darował mu środki pieniężne na zakup ziemi opierając się w tym zakresie jedynie na zeznaniach świadka G. G. (1) i sprzecznych z tymi zeznaniami w pewnym zakresie zeznaniach uczestnika M. K..

Nie ulega wątpliwości, iż ustalenie faktu dokonania na rzecz uczestnika przez jego ojca darowizny środków pieniężnych jest bardzo istotną okolicznością. Takiego istotnego ustalenia Sąd dokonał tak naprawdę na podstawie zeznań jedynego świadka wskazując, iż zeznania te są w pełni wiarygodne i konsekwentne. Tymczasem oceniając zeznania tego świadka należy mieć na względzie, iż świadek ten jest bliskim krewnym uczestnika utrzymującym do chwili obecnej z nim bliskie kontakty. Poza tym mówi on tylko o jakiejś bliżej nieokreślonej darowiznie, nie wskazuje jednak nawet kiedy konkretnie darowizna miałaby być dokonana i jaka kwota miałaby być darowana. Kwoty nie pamięta też sam uczestnik. Nie można w takiej sytuacji ocenić czy darowana kwota środków pieniężnych wystarczała na nabycie spornych nieruchomości. Poza tym z pola widzenia Sądu nie może umykać fakt, iż ojciec uczestnika zmarł - jak ustalił Sąd - w 1987r. natomiast uczestnik zakupił nieruchomości 2 lata później, a świadek G. zeznaje także, iż do nieformalnego podziału majątku ojca uczestnika doszło na około półtora roku przed jego śmiercią /k.184/. Trudno w tej sytuacji zakładać, iż uczestnik trzymał pieniądze przez trzy i pół roku by po tym czasie zakupić za te konkretne pieniądze nieruchomości. Nie można bowiem wykluczyć, iż pieniądze te - nawet gdyby przyjąć, iż darowizna została dokonana - zostały przez uczestnika spożytkowane na inne cele czy też chociażby na zwykłe utrzymanie. Poza tym uczestnik wskazywał, iż sam powiedział G. G. (1) o tym, że ojciec dał mu pieniądze /k.232/ podczas gdy świadek G. stanowczo twierdził, iż uczestnik otrzymał pieniądze w gotówce na spotkaniu w jego obecności /k.184/. Sąd Rejonowy

nie dostrzegł i nie wyjaśnił tych nieścisłości i zeznania świadka G. potraktował jako logiczne i konsekwentne co nie może zyskać uznania instancji odwoławczej.

Zadaniem uczestnika w takiej sytuacji było procesowe wykazanie dwóch okoliczności, które Sąd Rejonowy uznał za udowodnione, a mianowicie po pierwsze darowizny od ojca uczestnika na jego rzecz (przy czym Sąd nie ustala jaka kwota była darowana skoro świadek G. był świadkiem tych zdarzeń i potrafił je tak szczegółowo opisać to winien wiedzieć też jaką kwotę darował ojciec uczestnikowi) po drugie uczestnik musiał wykazać, iż za te właśnie pieniądze uzyskane z darowizny ponad 3 lata później dokonał zakupu ziemi od Skarbu Państwa.

W ocenie Sądu odwoławczego uczestnik nie sprostował temu obowiązkowi na co słusznie zwraca uwagę apelacja wskazując na naruszenie przez Sąd art. 233§1 k.p.c. poprzez bezkrytyczne danie wiary zeznaniom świadka G. G..

Reasumując ustalenie Sądu, iż M. K. otrzymał od ojca środki pieniężne za które miał zakupić dla siebie inne działki i w ramach tych środków w dniu 9 czerwca 1989r. zakupił od Skarbu Państwa działki o numerach (...) położone w B. nie znajdują dostatecznego potwierdzenia w zebranych materiale dowodowym i nie mogą zyskać akceptacji Sądu Okręgowego.

Dalsze rozważania należy rozpocząć od stwierdzenia, iż wyrok orzekający rozwód między C. i M. małżonkami K. uprawomocnił się 17 listopada 1998 roku. Okoliczność ta ma zasadnicze znaczenie albowiem Sąd Rejonowy pomimo prawidłowego ustalenia daty ustania wspólności małżeńskiej zastosował w przedmiotowej sprawie niewłaściwe przepisy prawa materialnego.

Zgodnie bowiem z art. 5 ust. 5 pkt 3 ustawy z 17czerwca 2004 o zmianie ustawy kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 162 poz. 1691) przepisy dotychczasowe stosuje się do podziału majątku wspólnego małżonków i do zwrotu wydatków i nakładów dokonanych z majątku wspólnego na majątek osobisty lub z majątku osobistego na majątek wspólny jeżeli wspólność majątkowa małżeńska ustała przed dniem wejścia w życie ustawy.

Skoro zatem w przedmiotowej sprawie wspólność majątkowa małżeńska ustała na skutek orzeczenia rozwodu już w 1998r. a ustawa nowelizująca obecnie obowiązujący kodeks rodzinny i opiekuńczy weszła w życie 19 stycznia 2005r. to w toku postępowania o podział majątku wspólnego znajdują zastosowanie przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w brzmieniu obowiązującym przed 19 stycznia 2005r..

Zgodnie z art. 31 krio w brzmieniu obowiązującym do 19 stycznia 2005r. z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa obejmująca ich dorobek. Przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością stanowią majątek odrębny każdego z małżonków. Z kolei w myśl art. 32 § 1 krio dorobkiem małżonków są przedmioty majątkowe nabyte w czasie trwania wspólności przez oboje małżonków lub przez jednego z nich.

Skoro zatem nie zostało wykazane aby nieruchomości opisane w postanowieniu zostały zakupione ze środków pochodzących z majątku uczestnika to należy traktować je tak jakby wchodziły w skład majątku wspólnego. Przy czym okoliczności tej nie może zmienić fakt, iż uczestnik stając do aktu notarialnego oświadczył, iż zakupu dokonuje ze środków pochodzących z majątku odrębnego.

Przepis art. 32 krio w brzmieniu obowiązującym w chwili ustania wspólności majątkowej między małżonkami stwarza bowiem domniemanie faktyczne przynależności do majątku wspólnego przedmiotów majątkowych nabytych w czasie trwania wspólności ustawowej przez oboje małżonków lub przez jedno z nich, a przynależność tych przedmiotów do majątku odrębnego obowiązany jest udowodnić zainteresowany tym małżonek. Złożenie przez tego małżonka w umowie nabycia własności nieruchomości oświadczenia, iż kupna dokonuje za środki z majątku osobistego nie jest równoznaczne z przesądzeniem o jego prawdziwości i prawnej skuteczności ponieważ o tym co składa się na majątek odrębny każdego z małżonków przesądza ustawodawca w art. 33 krio a nie wola czy wyobrażenia któregośkolwiek z małżonków.

Oceny tej nie zmienia fakt złożenia oświadczenia o nabyciu danego składnika majątkowego za środki z określonej masy majątkowej w akcie notarialnym. Akt taki zaświadcza bowiem o dokonaniu czynności prawnej i tylko w tej mierze korzysta z domniemania prawdziwości oraz domniemania zgodności z prawdą tego co stało w nim urzędowo zaświadczone. Z domniemania zgodności z prawdą nie korzystają natomiast inne zawarte w akcie – zgodnie z wolą stron - stwierdzenia np. oświadczenia wiedzy. Będące oświadczeniem wiedzy oświadczenie jednego z małżonków o przynależności nabywanego prawa do jego majątku odrębnego nie uzyskuje mocy dowodowej należnej dokumentom urzędowym przez fakt złożenia go przed notariuszem i zamieszczenia w akcie notarialnym, a co za tym idzie nie może być uznane za wystarczające do stwierdzenia, że objęte czynnością prawo majątkowe weszło do tego majątku. (por. postanowienie SN z 18 stycznia 2008r. V CSK 355/07 baza Legalis, postanowienie SN z 17 października 2003r. IV CK 283/02 baza Legalis).

Wnioski apelacji które na obecnym etapie postępowania sprowadzają się do żądania ustalenia, iż w/w nieruchomości wchodzą w skład majątku wspólnego nie mogą mimo to zostać uwzględnione albowiem działki nr (...) w czasie trwania wspólności majątkowej zostały sprzedane przez uczestnika innym osobom natomiast działka nr (...) została darowana synowi P. K. w 2004r. Tymczasem zgodnie z ugruntowanym orzecznictwem Sądu Najwyższego przedmiotem podziału mogą być jedynie przedmioty majątkowe które były objęte wspólnością w chwili jej ustania i które nadal znajdują się w majątku małżonków. Bezspornym jest, że obecnie w majątku małżonków nie znajdują się żadne z przedmiotowych działek. W takim stanie rzeczy żądanie apelacji jest bezzasadne albowiem nieruchomości tych nie ma w składzie majątku wspólnego na dzień orzekania.

Nie oznacza to, że wnioskodawczyni jest całkowicie pozbawiona ochrony albowiem w takiej sytuacji należy ustalić, iż w skład majątku wspólnego wchodzi wierzytelności w stosunku do uczestnika z tytułu zbycia tych przedmiotów majątkowych przez uczestnika bez zgody wnioskodawczyni. W efekcie wierzytelności te będą stanowiły kwoty które uczestnik zobowiązany będzie zwrócić na rzecz majątku wspólnego.

Ostateczne rozliczenie jakie nastąpi w postanowieniu końcowym będzie polegało na doliczeniu kwot wierzytelności do wartości majątku wspólnego, a następnie zaliczenie na udział małżonka zobowiązanego do zwrotu. (por. postanowienie SN z 17 kwietnia 2000r. V CKN 25/00 , baza Legalis).

Reasumując, apelacja wnioskodawczyni w znacznej części okazała się zasadna bowiem chociaż nie doprowadziła do ustalenia , iż nieruchomości będące przedmiotem sporu wchodzi do majątku wspólnego to jednak uzyskała rozstrzygnięcie wskazujące, iż do majątku wspólnego wejdzie równowartość tych nieruchomości w postaci wierzytelności w stosunku do uczestnika, która to wierzytelności w ostatecznym podziale zostanie zaliczona na udział uczestnika.

Dlatego też na podstawie art. 386§ 1 k.p.c. w zw. z art. 13 §2 k.p.c. należało zmienić zaskarżone postanowienie , a w pozostałym zakresie apelację oddalić jako niezasadną, a to na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 13 §2 k.p.c.

Na oryginale właściwe podpisy